

ИЗВЕСТИЯ НА
НАРОДНИЯ МУЗЕЙ
ВАРНА

XLII (LVII), 2006

BULLETIN
DE MUSÉE NATIONAL DE
VARNA

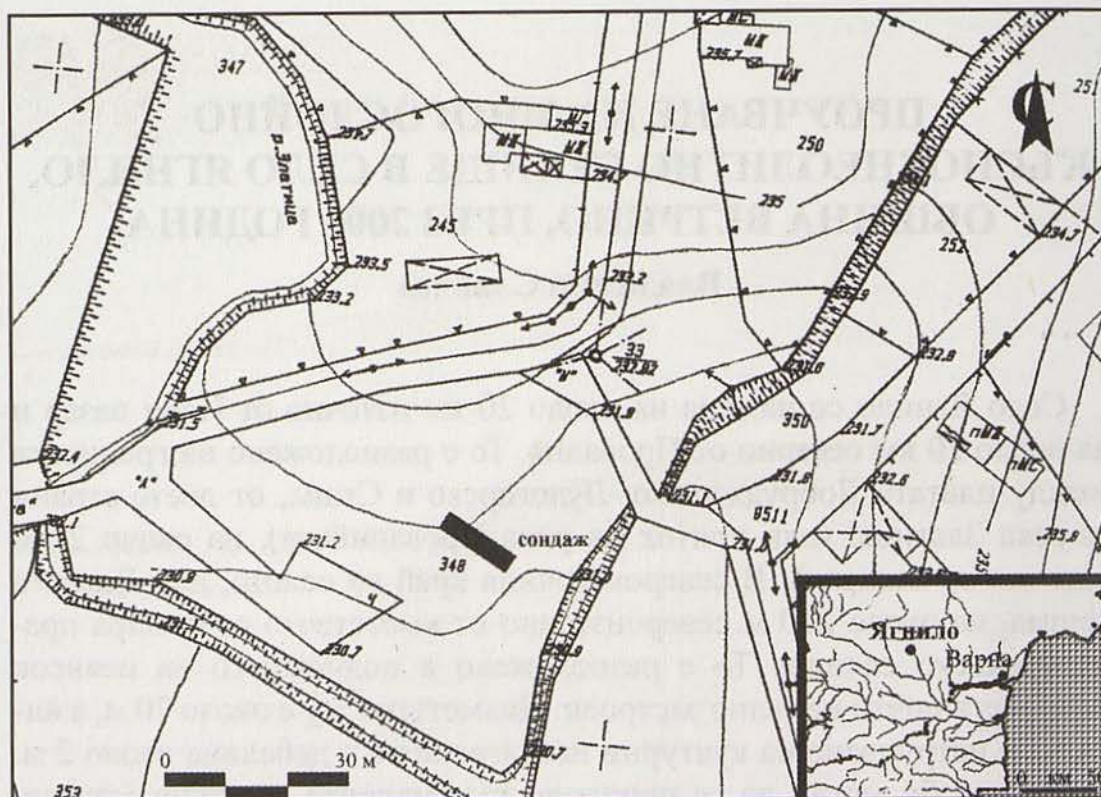
Книгоиздателство ЗОГРАФ
Варна, 2007

ПРОУЧВАНЕ НА МНОГОСЛОЙНО КЪСНОЕНОЛИТНО СЕЛИЩЕ В СЕЛО ЯГНИЛО, ОБЩИНА ВЕТРИНО, ПРЕЗ 2005 ГОДИНА

Владимир Славчев

Село Ягнило се намира на около 20 км източно от Нови пазар и на около 20 км северно от Провадия. То е разположено на границата между платата Добруджанско, Лудогорско и Стана, от двете страни на река Златица¹ (ляв приток на река Провадийска), на около 2 км източно от извора ѝ. В североизточния край на селото, над Долната чешма, на около 200 м североизточно от кметството се намира праисторическо селище. То е разположено в подножието на невисок хълм, сега почти напълно застроен. Диаметърът му е около 70 м, а видимото натрупване на културни наслаивания е с дебелина около 2 м. Селището би могло да се причисли към малките селищни могили, но многократното нарушаване на повърхността доста е заличило облика му (*обр. 1*). От запад и от юг то е заобиколено от коритото на р. Златица, а от изток е ограничено от малък неин приток. Северната му половина попада в двора на Христо Гочев. В началото на 50-те години на ХХ в. е построена чешмата, частично вкопана в западната периферия на селището. От извора, намиращ се на около 200 м северно, до нея са положени водопроводни тръби. За целта почти през средата на селището в посока изток–запад е бил прокопан канал. В средата на 50-те години през селището отново в посока изток–запад е прекарана селска улица, настлана с чакъл. Тогава част от културните наслаивания е подравнена с булдозер, за да се издигне трасето на улицата и да се очертае канавка от южната ѝ страна. През 70-те години улицата е асфалтирана.

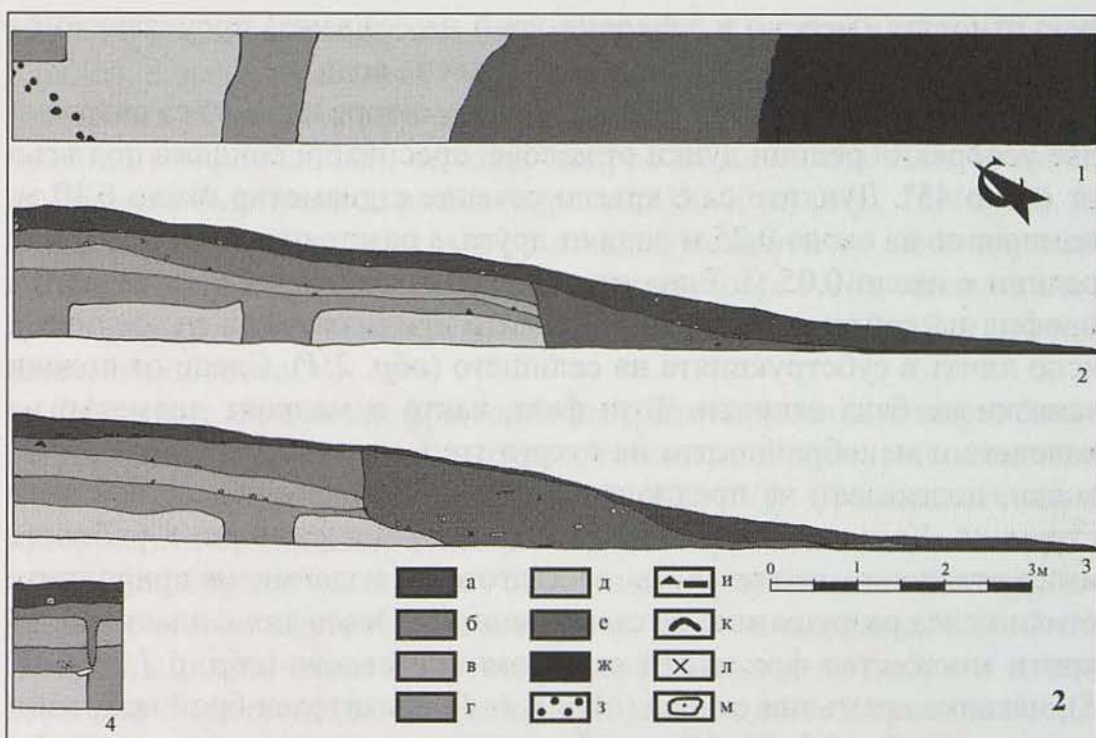
Пак в началото на 50-те години на около половин километър южно от могилата е изграден микроязовир. Това довежда до по-активно натрупване на наноси от р. Златица и притока ѝ, както и до известно покачване на нивото на подпочвените води. Според местните хора преди изграждането на язовира през пролетта поройни води често са заливали северната и североизточната част на селището. В началото на 70-те години, за да се избегне затлачването на язовира, е решено да се коригира трасето на р. Златица. То е трябвало да се изправи и да

Обр. 1. Разположение на селището и негова тахиметрична снимка с локализация на направения сондаж

минава точно през средата на селището в посока север–юг. Тогава по сигнал на Иван Добрев Колев в с. Ягнило пристига покойният Иван Иванов – археолог в АМ–Варна, който констатира наличието на праисторическо селище, и корекция на трасето не е направена. За да се избегнат разливите на реката, на левия ѝ бряг е насипана дига, при което частично е унищожена югоизточната периферия на селището. Понастоящем върху него е направен временен обор, в който сутрин и вечер се събират козите от селото преди и след паша.

Разкопките на селището започнаха по инициатива на община Ветрино на 16 май 2005 г. и продължиха една седмица². Целта на проучването през този сезон бе установяване стратиграфията на обекта, определяне на датировката и културната му принадлежност. Преди това материали от повърхността на селището – кремъчни артефакти и фрагменти керамика, са събирани периодично. Те се съхраняват в музейната сбирка на с. Ягнило. От повърхността на селището преди започване на проучването също бяха събрани керамични фрагменти (обр. 14, 15), кремъчни и каменни сечива и отломъци (обр. 3:12–21; обр. 5). Особеностите на откритите керамични фрагменти позволяват

Обр. 2. План и профили на сондажа: 1 – план на сондажа на дълбочина 1 м от повърхността; 2 – северен профил; 3 – южен профил; 4 – западен профил; а – хумус със сиво-черен цвят; б – тъмнокафява рохкава пръст (първи хоризонт); в – кафява рохкава пръст (втори хоризонт); г – рохкава сиво-кафява пръст (трети хоризонт); д – сиво-бяла сбита глина (материк); е – чернокафява рохкава пръст (запълнител на средновековен /?/ изкоп); ж – подпочвена вода; з – дупки от колове; и – битова керамика; к – строителна керамика; л – кост; м – камък

те да бъдат отнесени към късния енеолит – културен комплекс Коджадермен–Гумелница–Караново VI (вариант Коджадермен).

На около 35 м южно от най-високата част на могилата бе направен сондаж с дължина 12,50 м и широчина 1,25 м, като дългата му страна бе ориентирана в посока северозапад–югоизток (326°) (обр. 1). Под хумусния пласт със сиво-черен цвят (дебел между 0,10 и 0,25 м в различните участъци на сондажа) бяха проследени три напластявания с различен цвят – тъмнокафяв, кафяв и сиво-кафяв (в последователност отгоре надолу), след които на дълбочина 1 м от повърхността бе достигната стерилната глина със сиво-бял цвят. В западната част на сондажа напластяванията са най-дебели, а към изток изтъняват (дебелината им се движи между 0,10 и 0,25 м). На около 5 м (мерено по южната страна) източно от западната страна на сондажа културните наслагвания са пресечени от изкоп с широчина над 3 м, засипан с пръст с чернокафяв цвят (обр. 2). На дълбочина 1,25 м от

повърхността (мерено в западния край на сондажа) проучването бе прекратено поради достигане на подпочвена вода³.

С първия строителен хоризонт (броено отгоре надолу) са свързани две успоредни редици дупки от колове, пресичащи сондажа под ъгъл от около 45°. Дупките са с кръгло сечение с диаметър около 0,10 м, намират се на около 0,25 м една от друга, а разстоянието между двете редици е около 0,05 м. Една от тези дупки е прерязана от западния профил на сондажа (*обр. 2:4*). Дупките продължават в дълбочина и ясно личат в субструкцията на селището (*обр. 2:1*). Следи от подови замазки не бяха открити. Този факт, както и малкият диаметър на коловете и малобройността на откритите в пласта фрагменти от мазилки, подсказват, че предполагаемата постройка е имала лека конструкция. Късовете от мазилки, са с неголеми размери, а ръбовете им са огладени – свидетелство за дългото им излагане на природните стихии след разрушаване на съоръжението. Освен тях в пласта са открити множество фрагменти от керамични съдове (*обр. 6:1; обр. 7, 8*), няколко кремъчни сечива (*обр. 3:1-4*), значителен брой кремъчни отломъци (*обр. 4:1-13, 16*), два фрагмента от хромелни камъни (*обр. 4:14, 15*) и десет животински кости.

В направения сондаж не бяха разкрити структури, принадлежащи на втори строителен хоризонт, въпреки че наслагванията от него съдържаха сравнително повече парчета опалена мазилка, отколкото от по-късния. Както и при описаните по-горе, ръбовете им са огладени. Количеството на откритата керамика е почти два пъти по-малко, отколкото в първия хоризонт (*обр. 9, 10*). Много по-малко са и кремъчните сечива (*обр. 3:5, 6*) и кремъчните отломъци (*обр. 4:17-22*). Открити са 13 фрагментирани животински кости.

Към трети строителен хоризонт се отнася траншеята с широчина 0,90 м, пресичаща сондажа в посока изток-запад (*обр. 2:1-3*). В североизточния ъгъл на сондажа бе разкрита и част от яма, принадлежаща към същия хоризонт (*обр. 2:1, 2, 4*). Заради високото ниво на подпочвената вода тези структури не бяха проучени в дълбочина и засега не е ясно докъде продължават. Откритите парченца от мазилки са много малко и са размити до почти прахообразно състояние. Количеството на откритите фрагменти от керамични съдове е най-голямо в сравнение с това от горните хоризонти, но парчетата са със значително по-малки размери (*обр. 6:3; обр. 11, 12, 13:1-9*). Бяха намерени и три кремъчни сечива (*обр. 3:7-9*), девет отломъка (*обр. 4:23-31*) и девет фрагмента от животински кости.

И трите строителни хоризонта на около 5 м източно от западната

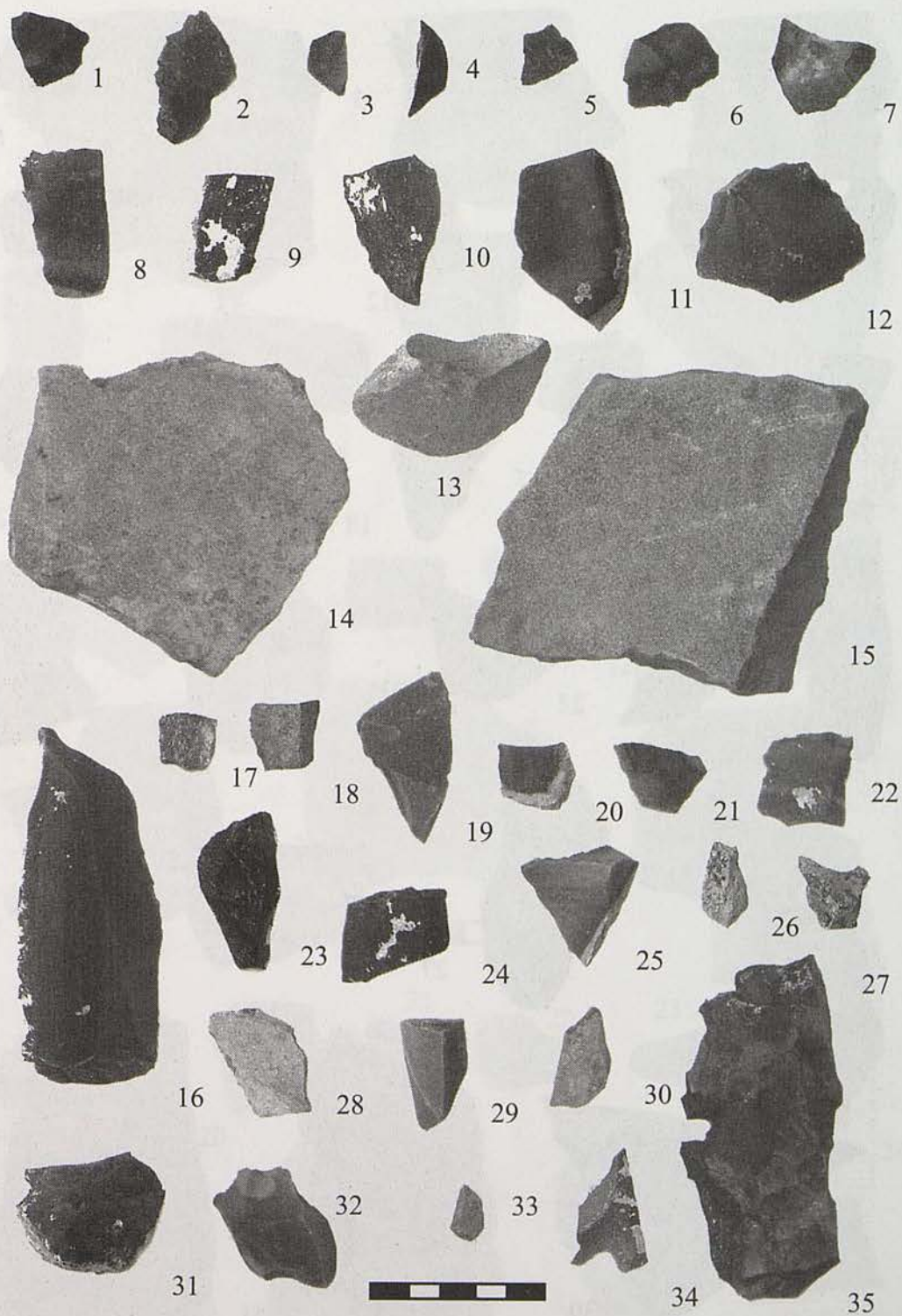
стена на сондажа са нарушени от вкопаване. Пръстта в него е много рохкава, с чернокафяв цвят (обр. 2). Съдейки по откритите в сондажа фрагменти средновековна и антична керамика, тухли и керемиди, може да се предположи, че става въпрос за голям изкоп от времето на Първата българска държава (вероятно IX–X в.) (обр. 13:10–16). В запълнителя бяха открити и керамични фрагменти от каменно-медната епоха, фрагмент от кремъчна пластина (обр. 3:10), каменна гладилка (обр. 3:11), четири кремъчни отломъка (обр. 4:32–35) и четири животински кости.

Откритите керамични фрагменти от трите хоризонта намират близки паралели в керамиката на късноенеолитния културен комплекс Коджадермен–Гумелница–Караново VI (КГК VI). Сравнението им с материалите от близките селища – II и III хоризонт на с. м. Винаца⁴, с. м. Коджадермен⁵, с. м. Завет⁶, позволява проучваният обект да бъде отнесен към варианта Коджадермен на този комплекс и да бъде датиран в „класическата“ му втора фаза. Липсата на добри и точни паралели с материалите от селищната могила до с. Салманово⁷, където е установена I фаза на КГК VI⁸, и с тези от селищната могила при гр. Кубрат⁹, къснохалколитните находки от която се отнасят към финала на II и III фаза на същия комплекс¹⁰, потвърждава това мнение. Най-показателно е сравнението с керамиката от с.м. Овчарово¹¹ – сходствата между откритата в Ягнило и намерената в VIII–X¹² (I фаза на КГК VI) и XI–XIII¹³ строителни хоризонти (финал на II–начало на III фаза на КГК VI) също не са твърде близки. Керамичният материал от проучваното селище типологически може да се постави между тях, във времето на липсващите в с.м. Овчарово начало и среда на II фаза на културния комплекс Коджадермен–Гумелница–Караново VI¹⁴. Сравнението с откритата в селищата по поречието на р. Русенски Лом керамика също свидетелства за подобна датировка¹⁵.

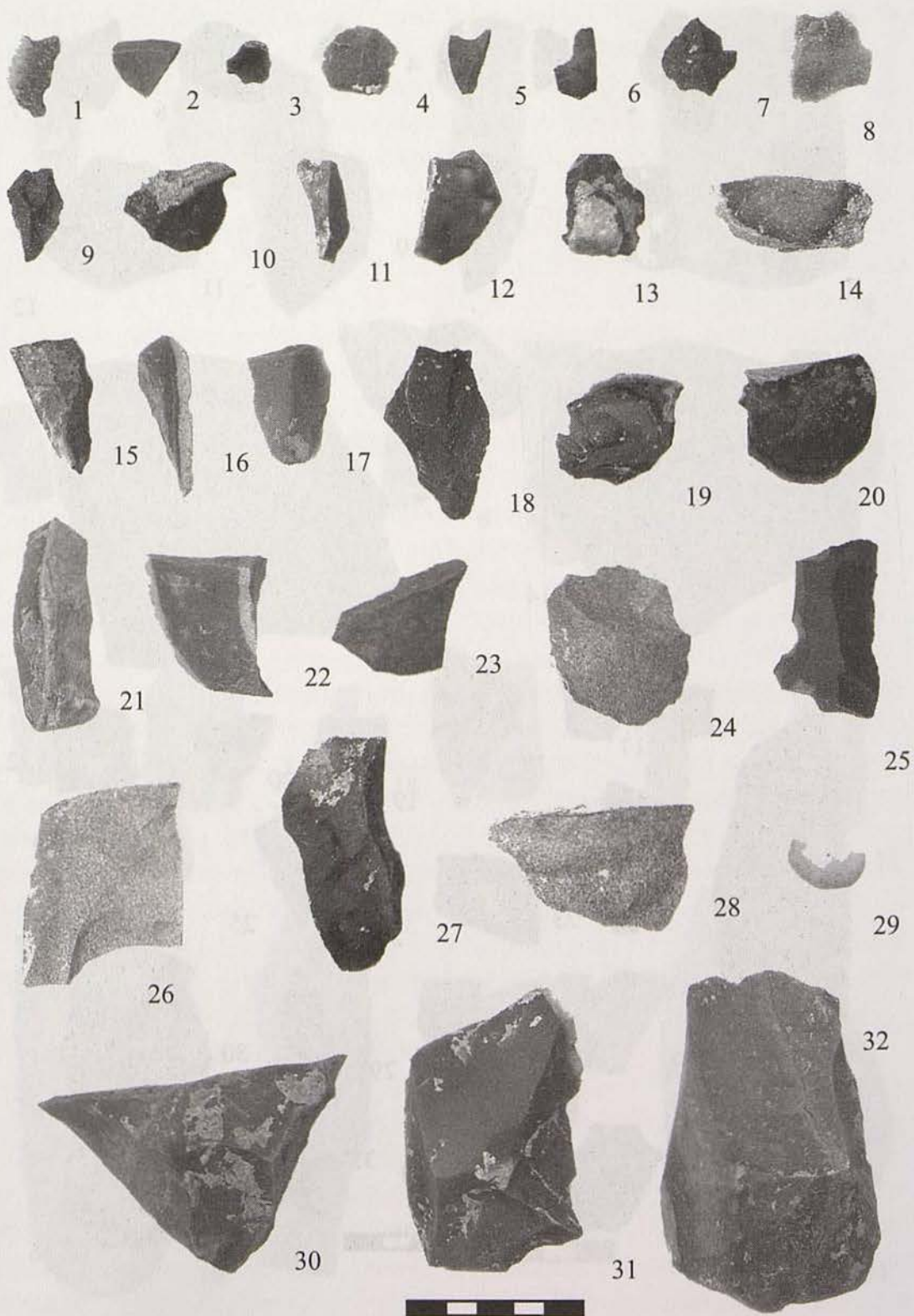
На този етап от проучването може да се предположи, че селището до с. Ягнило, поне по времето на първите два хоризонта (трети и втори), е имало временен, сезонен характер. Въпреки че останките от строителната дейност не представляват напълно убедителни доказателства за това, селището на най-късния хоризонт може да се интерпретира вече като по-трайно, постоянно местообиталище. Значителният брой кремъчни отломъци дава възможност да се допусне хипотезата, че първоначално халколитното население е посещавало тази местност, търсейки суровина за направата на кремъчни сечива. Откритите материали обаче не са достатъчни първите два хоризонта на проучвания обект да бъдат свързани с работилница. По-скоро първичната обра-

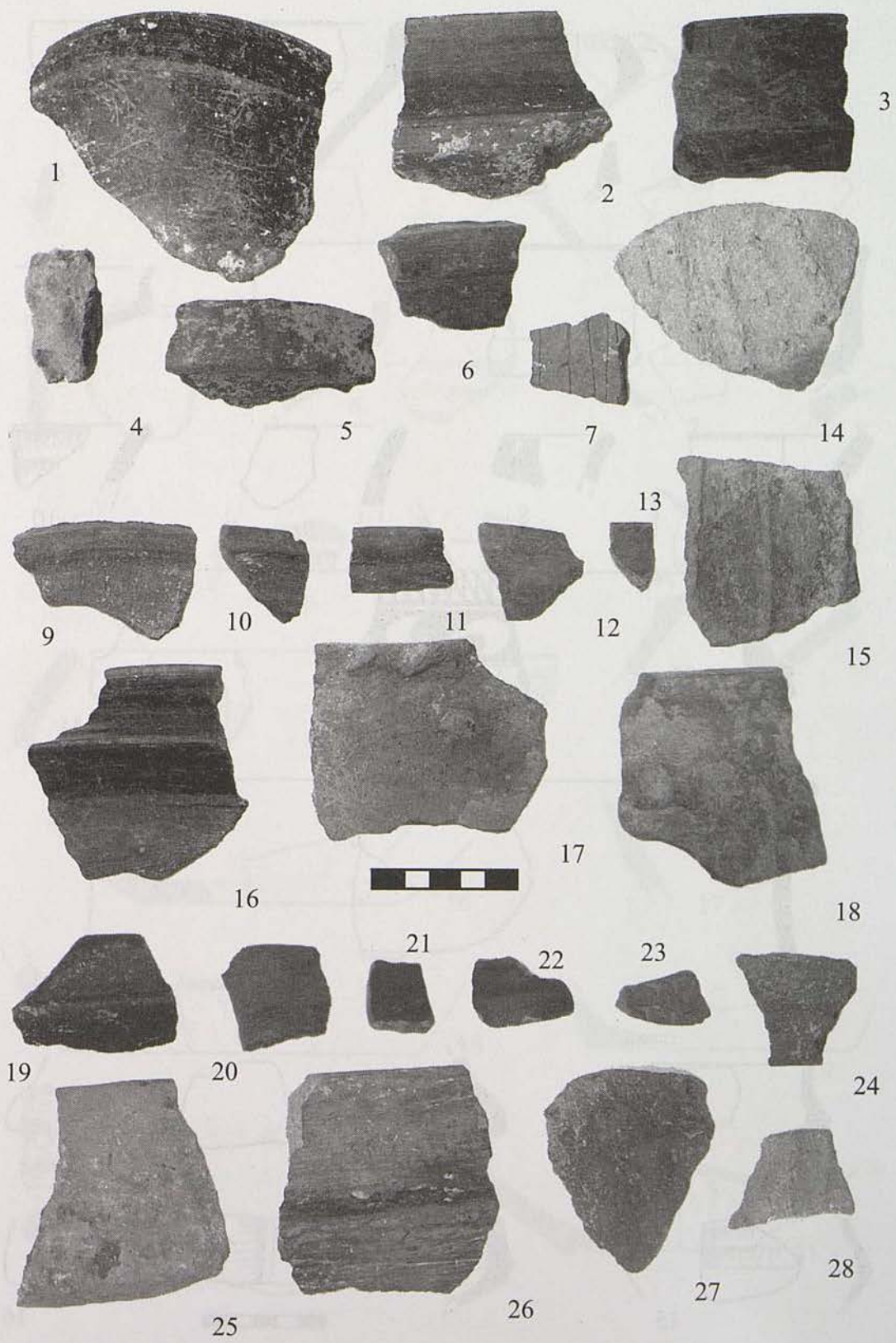
Обр. 3. Кремъчни (1-10, 12-17, 19-21) и каменни (11, 18) сечива и инструменти:
 1-4 - I хоризонт; 5, 6 - II хоризонт; 7-9 - III хоризонт; 10, 11 - средновековен (?)
 изкоп; 12-21 - от повърхността и хумуса

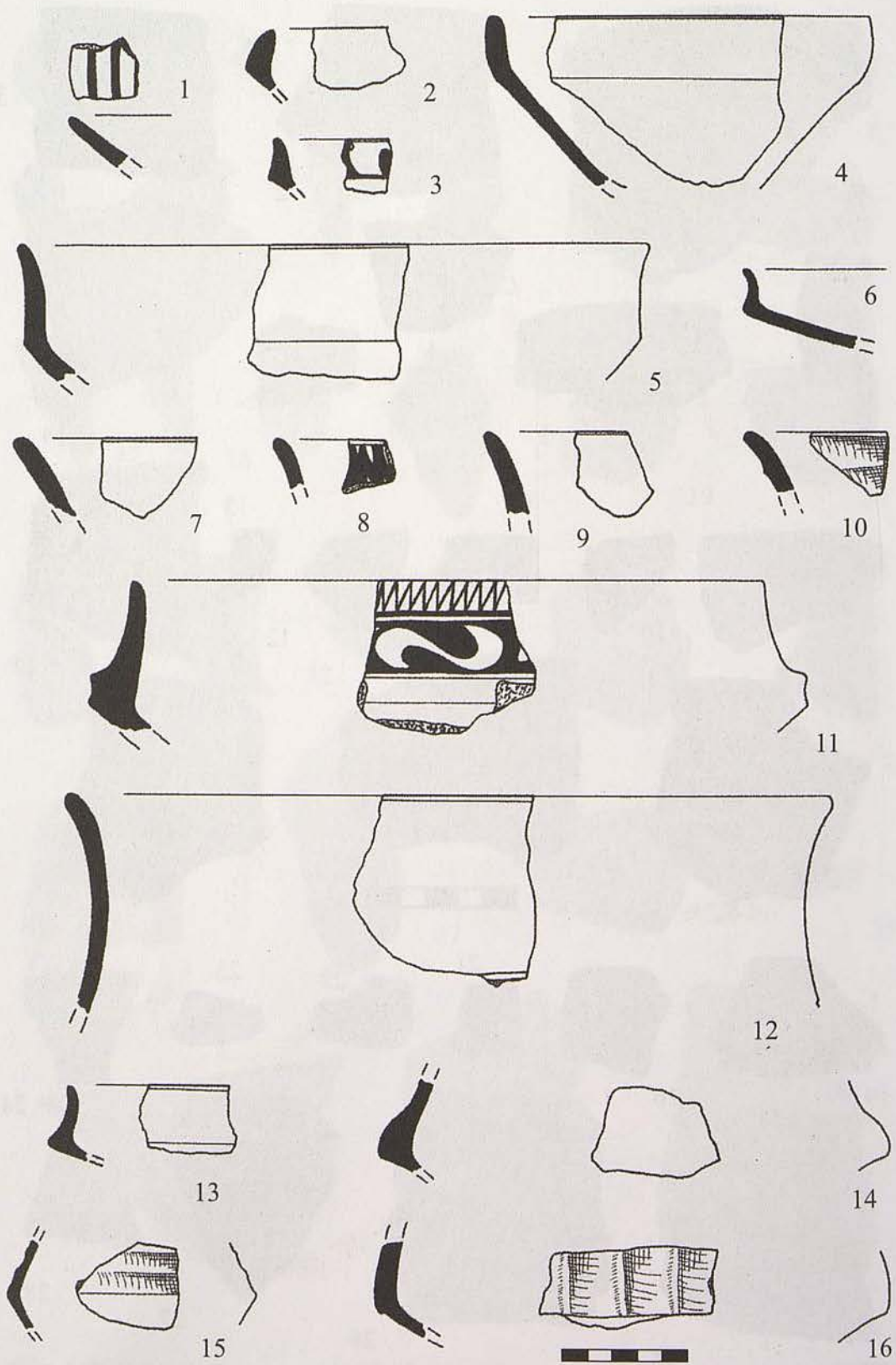
Обр. 4. Кремъчни отломъци (1-13, 16-35) и фрагменти от хромели (14, 15):
 1-16 - I хоризонт; 17-22 - II хоризонт; 23-31 - III хоризонт;
 32-35 - средновековен (?) изкоп

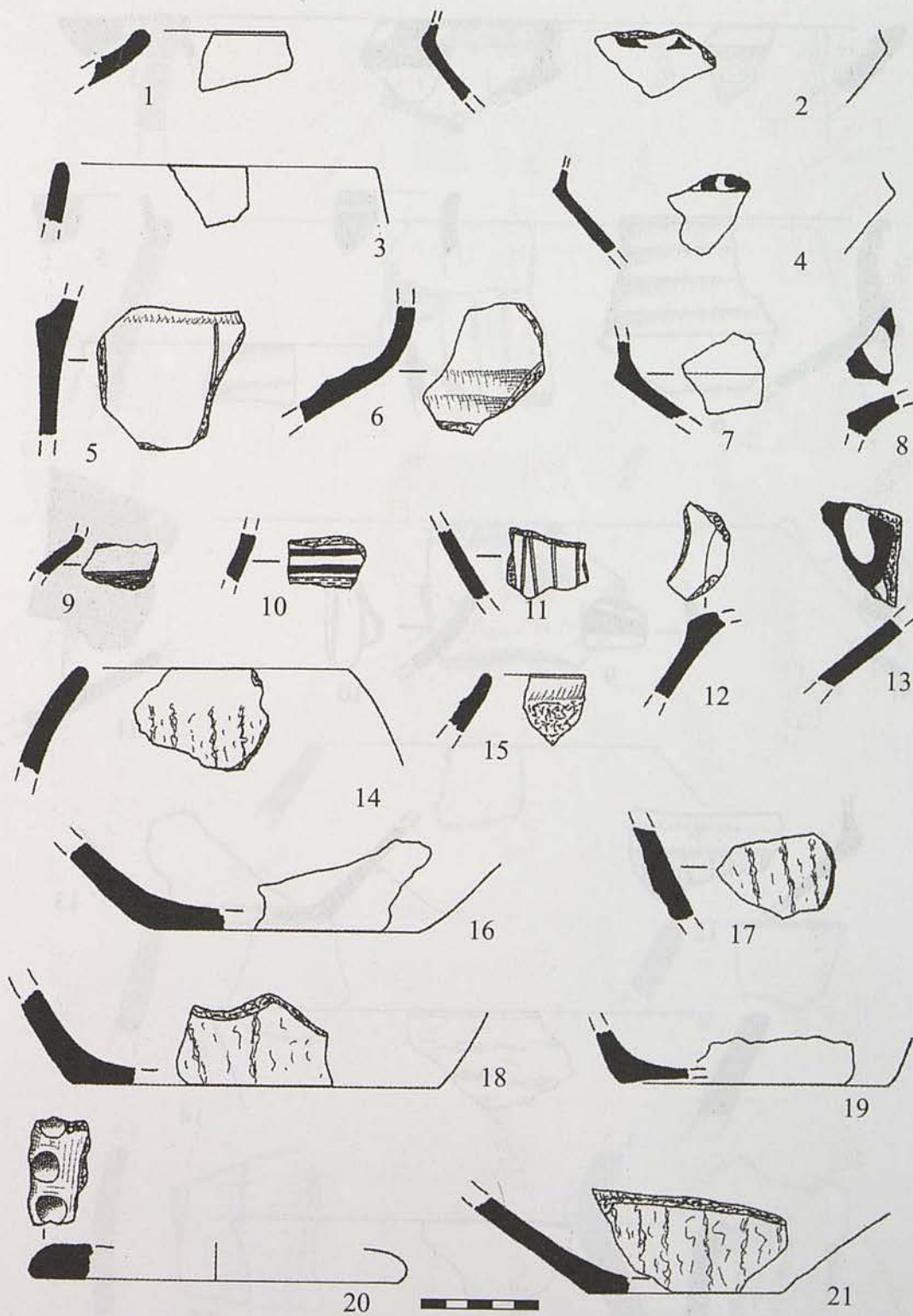
Обр. 5. Кремъчни отломъци (1-28, 30-32) и фрагмент от каменна гладилка (29) от повърхността и хумуса

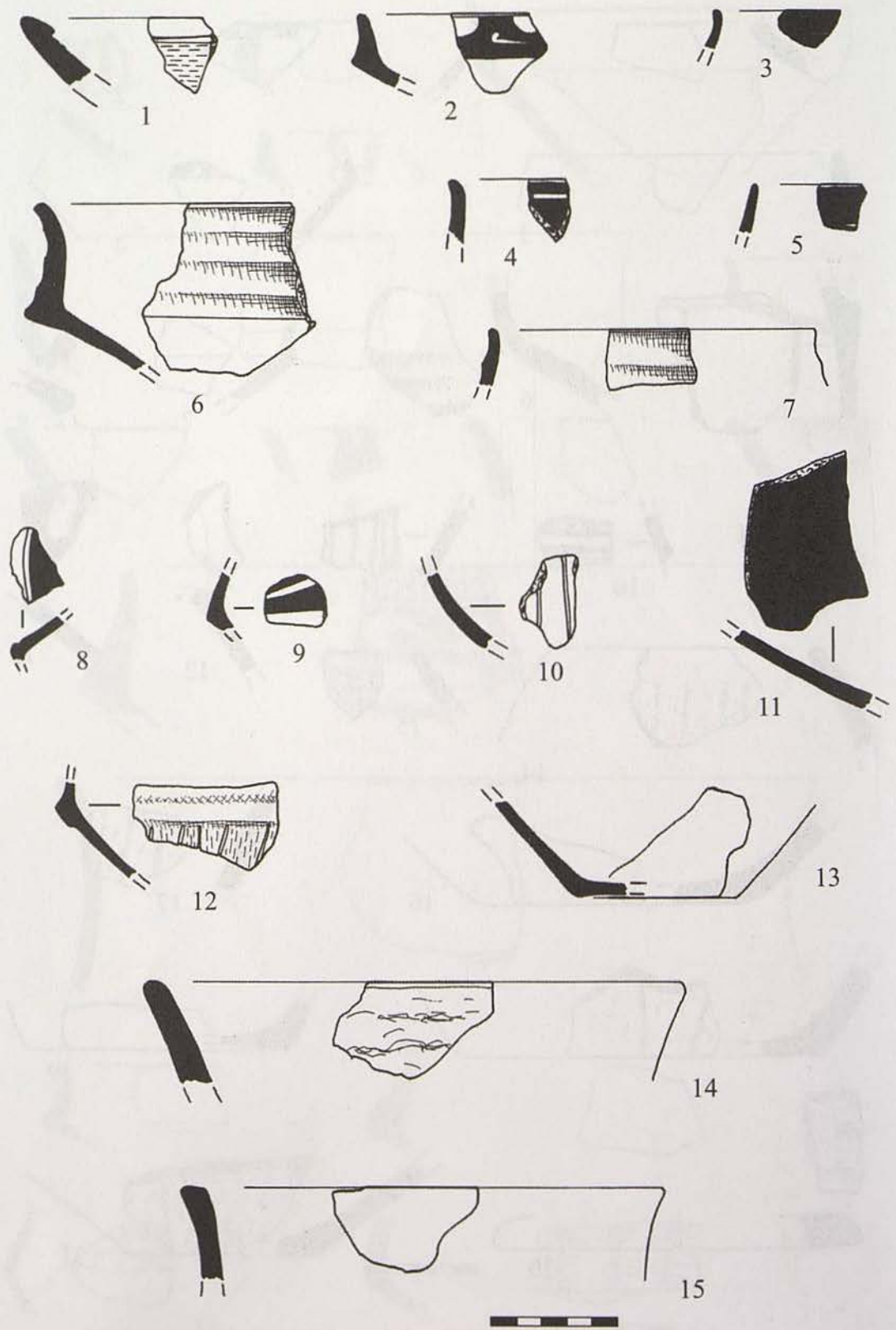
Обр. 6. Керамика: 1 – от I горизонта; 2 – от II горизонта; 3 – от III горизонта

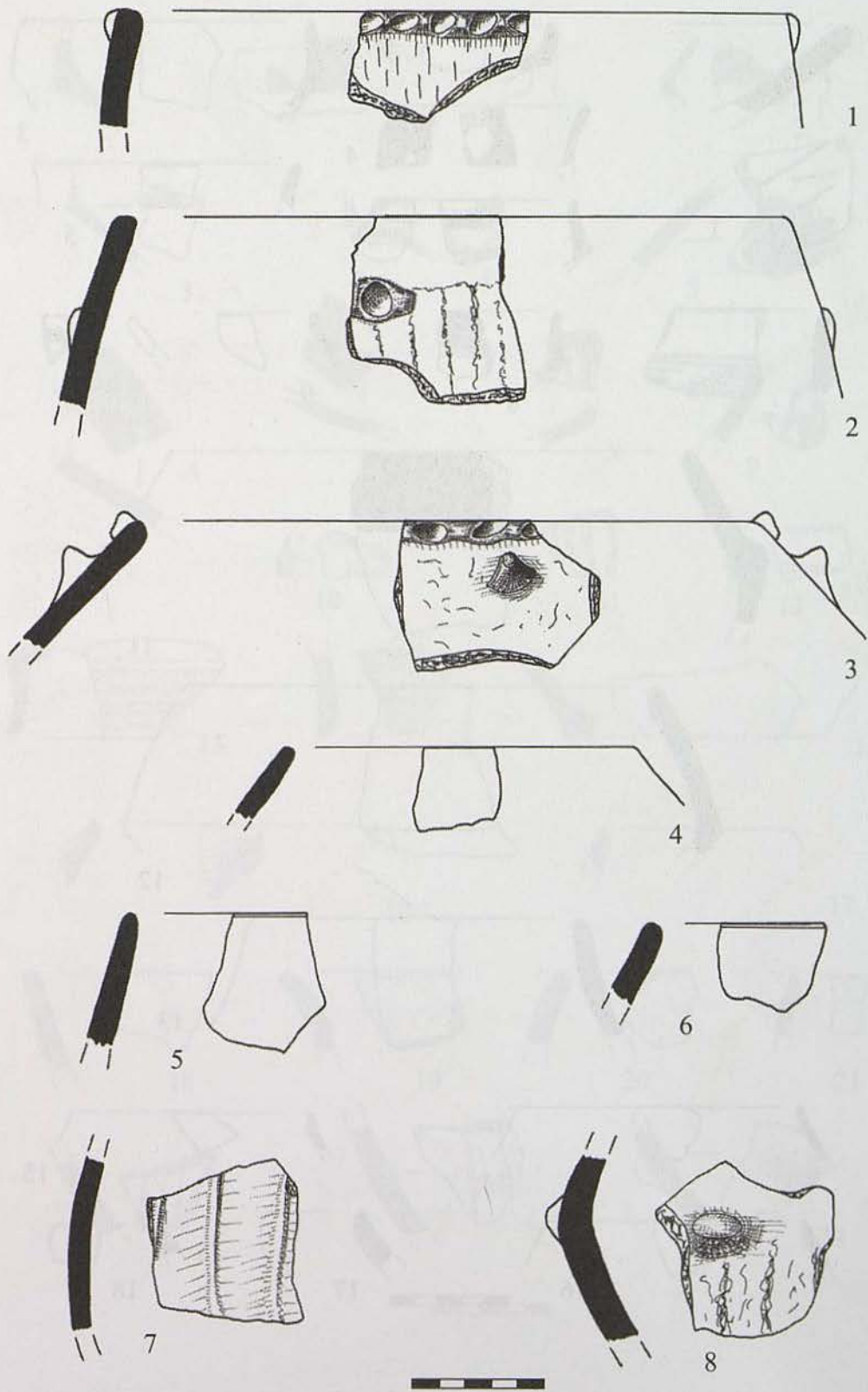
Обр. 7. Керамика от I хоризонт

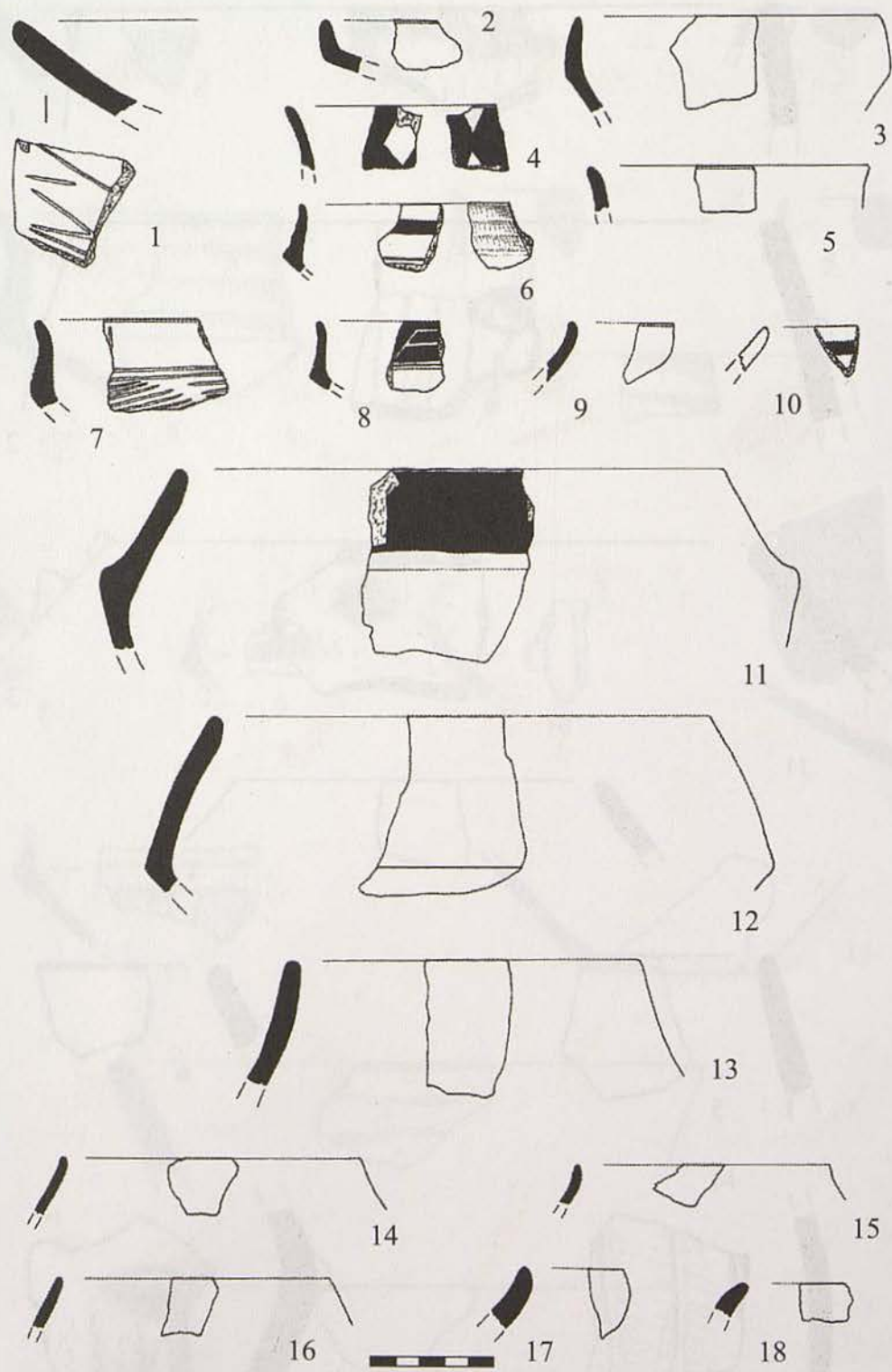
Обр. 8. Керамика от I хоризонт

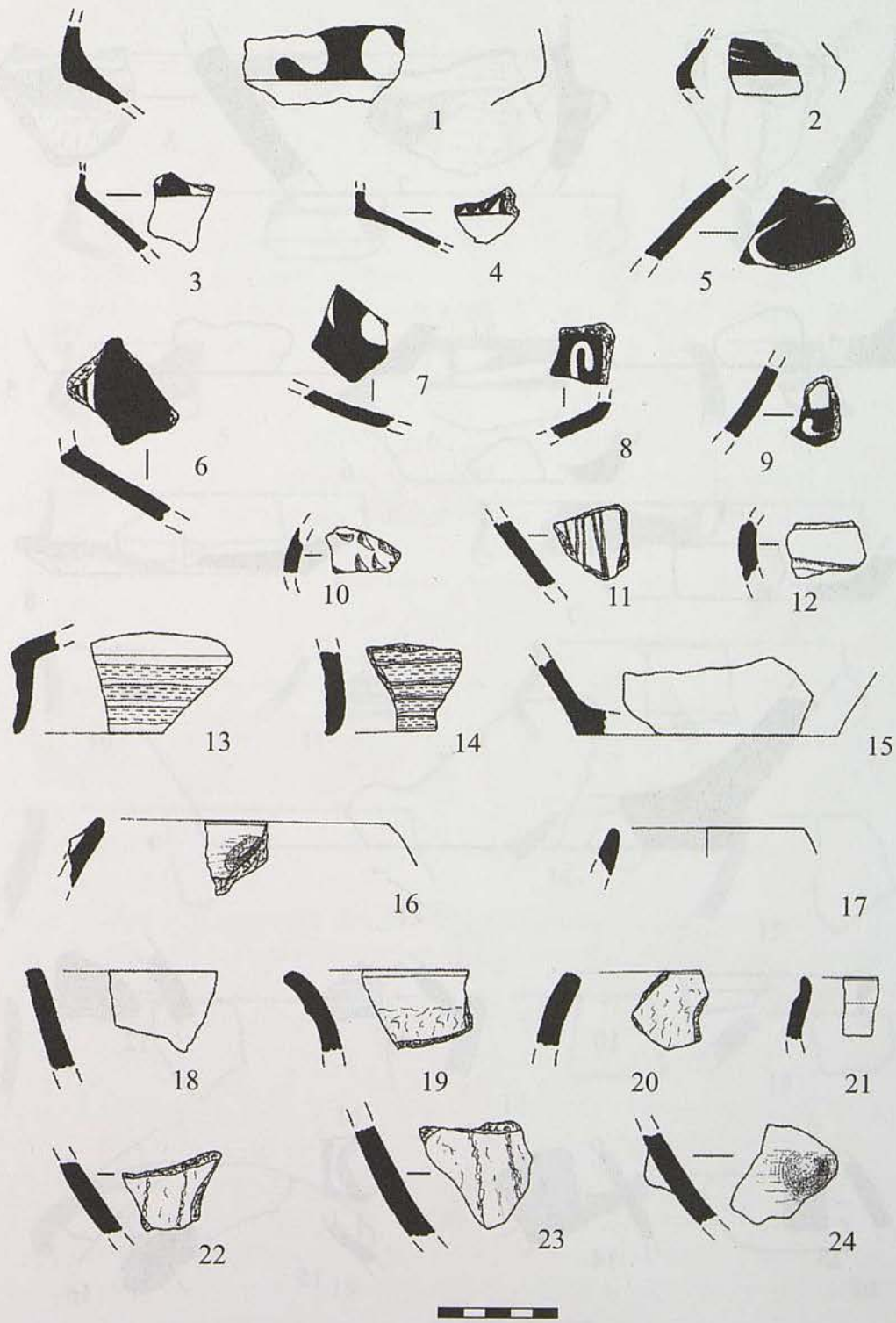
Обр. 9. Керамика от II хоризонт

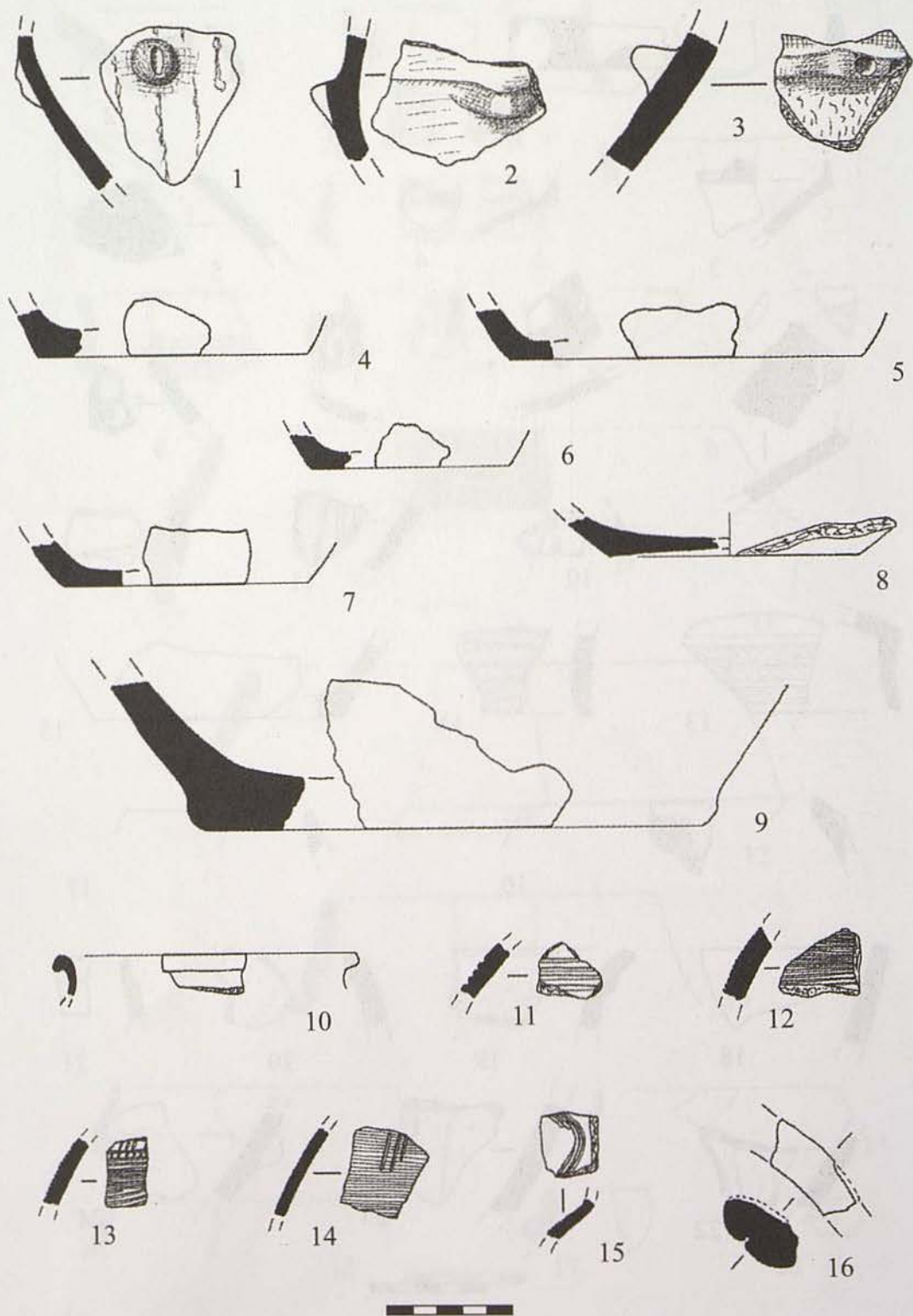
Обр. 10. Керамика от II хоризонт

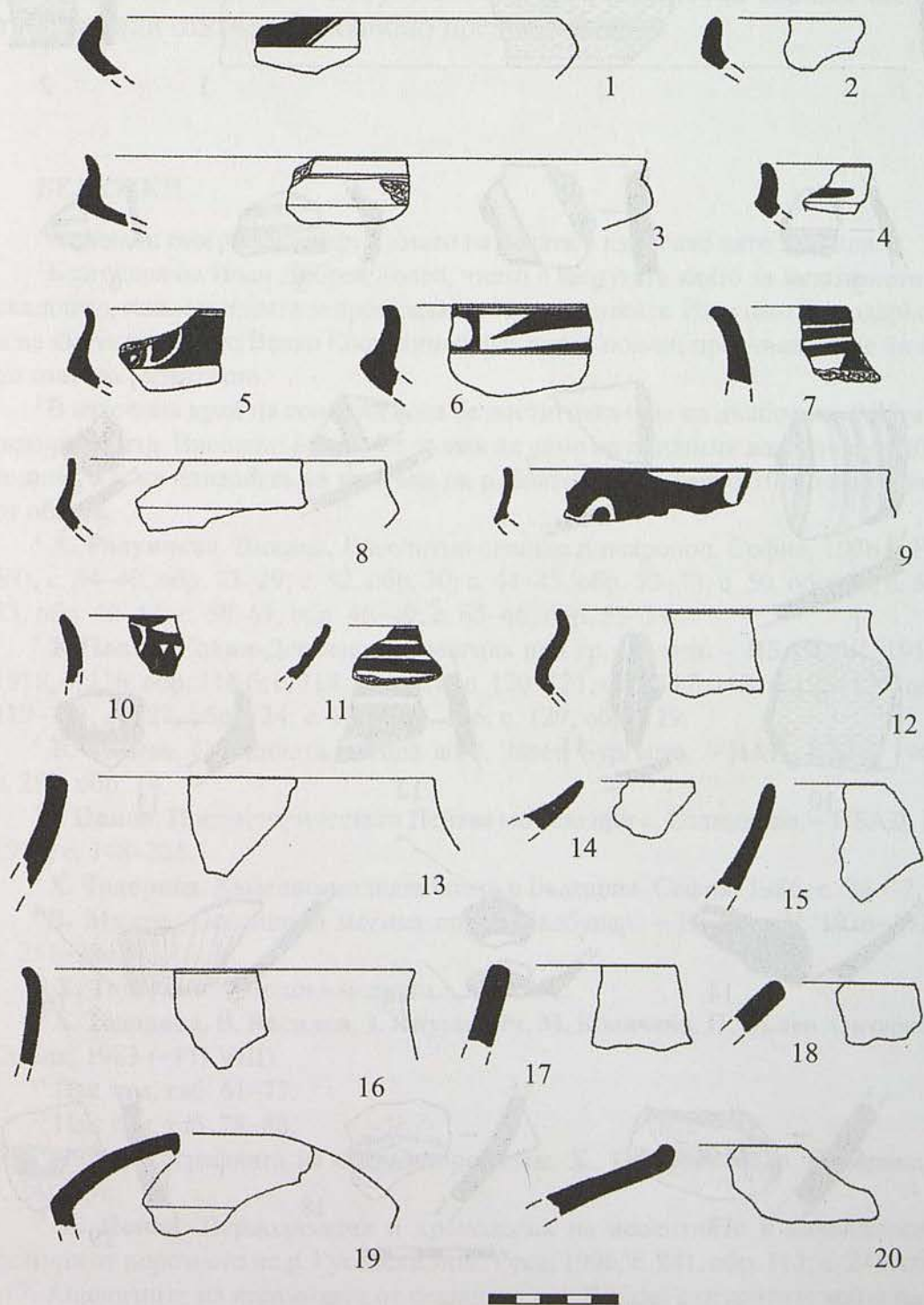
Обр. 11. Керамика от III горизонта

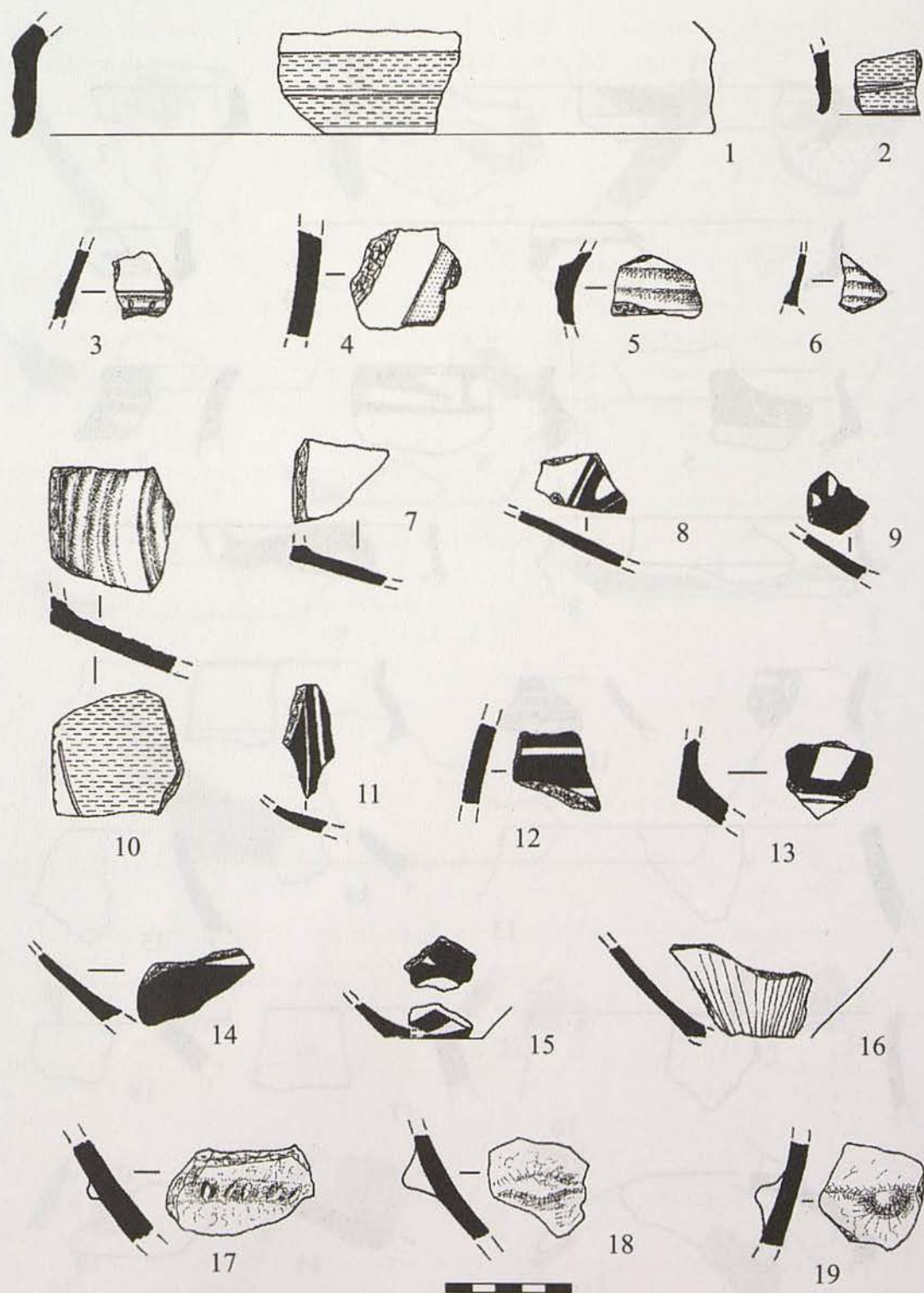
Обр. 12. Керамика от III горизонт

Обр. 13. Керамика от III хоризонт (1-9) и от средновековния (?) изкоп (10-16)

Обр. 14. Керамика от каменно-медната епоха от повърхността и хумуса

Обр. 15. Керамика от каменно-медната епоха от повърхността и хумуса

ботка е ставала някъде наблизно, а тук само окончателно са дооформяни ядрата. Бъдещите проучвания на това интересно селище ще потвърдят или отхвърлят подобно предположение.

БЕЛЕЖКИ

¹ На някои географски карти името на реката е изписано като Златина.

² Благодаря на Иван Добрев Колев, чиято е заслугата както за запазването на селището, така и за идеята за провеждането на разкопките. Изказвам благодарност и на кмета на селото Венко Костадинов, без чиято помощ проучването не би било толкова резултатно.

³ В източния край на сондажа вода бе достигната още на дълбочина 0,05 м от повърхността. Високото ѝ ниво се дължи не само на обилните валежи през 2005 година, а и на близостта на притока на р. Златица – на около 10 м югоизточно от обекта.

⁴ **А. Радунчева.** Винаща. Енеолитно селище и некропол. София, 1976 (=РП, VI), с. 34–40, обр. 23–29; с. 42, обр. 30; с. 44–45, обр. 32–33; с. 50, обр. 38; с. 52–53, обр. 40–41; с. 58–61, обр. 46–49; с. 65–66, обр. 53–54.

⁵ **Р. Попов.** Коджа-Дерменската могила при гр. Шумен. – ИБАИ, VI, 1916–1918, с. 116, обр. 110 б; с. 118, обр. 116; с. 120–121, обр. 117–118; с. 123–125, обр. 119–121; с. 127, обр. 124; с. 128, обр. 126; с. 129, обр. 129.

⁶ **В. Миков.** Селищната могила до с. Завет, Бургаско. – ИАИ, XXIV, 1961, с. 281, обр. 14.

⁷ **Р. Попов.** Предисторическата Денева могила при с. Салманово. – ИБАД, IV, 1914, с. 148–225.

⁸ **Х. Тодорова.** Каменно-медната епоха в България. София, 1986, с. 76–77.

⁹ **В. Миков.** Селищната могила при с. Балбунар. – ИБАИ, IV, 1926–1927, с. 251–284.

¹⁰ **Х. Тодорова.** Каменно-медната..., с. 71–72.

¹¹ **Х. Тодорова, В. Василев, З. Янушевич, М. Ковачева, П. Вълев.** Овчарово. София, 1983 (=РП VIII).

¹² Пак там, таб. 61–77.

¹³ Пак там, таб. 78–88.

¹⁴ За стратиграфията на с.м. Овчарово вж. **Х. Тодорова** и др. Овчарово..., с. 24, с. 98.

¹⁵ **В. Попов.** Периодизация и хронология на неолитните и халколитните култури от поречието на р. Русенски Лом. Русе, 1996, с. 241, обр. 113; с. 245, обр. 117. Аналогите на керамиката от селището в с. Ягнило с откритите материали от проучените селища в Румъния са многобройни, но тъй като за тях няма публикувани ясни стратиграфски данни, смятам за излишно да ги привеждам тук.

RESEARCH OF THE MULTI-LAYER LATE ENEOLITHIC SETTLEMENT IN THE VILLAGE OF YAGNILLO, VETRINO MUNICIPALITY IN 2005

Vladimir Slavchev

(Summary)

In May 2005 for the purpose of establishing the stratigraphical identity and defining the date and cultural reference of a prehistoric settlement in „Dolnata Cheshma“ locality on the territory of Yagnillo village was conducted a prospecting archaeological research over an area of 15,6 sq. km. The settlement is situated at the foot of a not very high hill, presently almost completely built-up with modern houses. Its diameter is about 70 m and the visible accumulation of cultural deposits has a thickness of about 2 m. To the west and south the settlement is encircled by the riverbed of Zlatitsa and to the east its limits are defined by one of the river's small tributaries.

As a result of the excavations beneath the grayish-black-coloured humus layer were uncovered three layers with a different colour-shade ranging from dark-brown to purely brown and grayish-brown, succeeding each other in a downward direction and lying above the grayish-white sterile clay layer unearthed at a depth of 1 m below the surface. In the western part of the sonding the deposits seem the thickest and become gradually thinner in an eastern direction. At 5 m east off the western side of the prospecting the cultural stratifications are crossed over by an excavation trench filled-in with brownish-black soil. Judging by the found in it fragments of medieval and antique pottery, bricks and roof-tiles, the trench could be dated to the period of the First Bulgarian State, most probably from the 9th–10th c. At a depth of 1, 25 m below the surface the exploration was discontinued and suspended after the appearance of underground water.

To the first level horizon from the top down refer two rows of stake-holes crossing the prospecting sonding at an angle of about 45°. No traces of floor putty plaster were found at this level, neither were unearthed structures belonging to the second level. To the third level is related a trench with a width of 0, 90 m crossing the sonding in an east-west direction, as well as the partially uncovered pit in the north-east corner of the investigated area. These structures were not studied profoundly in a downward direction

because of the high level of underground water.

The discovered pottery belonging to these three pottery horizons find close parallels in the pottery from the Late Eneolithic cultural complex Kodjadermen-Gumelnița-Karanovo VI (KGK VI). Their comparison to the materials from closely lying and contiguous settlements allow the reference of the investigated site to the Kodjadermen version of this complex and its dating to the „classical“ second phase. Initially it probably represented a temporarily inhabited seasonal residence, which gradually turned into a long-term settlement used permanently by its inhabitants.

*Translated by
Miglena Pletnyova*